

ISSN: 1896-4087

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/ZC.2017.019>

EDYTA POLACZEK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Toruń

Aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w Polsce

**Professional activation of the disabled in Poland using
information and communication technologies (ICT)**

Streszczenie:

Artykuł podejmuje problematykę aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) na terenie Polski w latach 2015–2017. Celem publikacji jest wskazanie obszarów wymagających wdrożenia nowych rozwiązań na poziomie instytucji państwowych w celu minimalizowania nierówności rozwojowych. Autor podjął analizę porównawczą, której wyniki wskazują na brak uściślonych wymogów co do konieczności stosowania ICT w ramach aktywizacji zawodowej, a tym samym niedostateczną eksploatację niesionego przez nie potencjału. Osłabia to pozycję osób niepełnosprawnych na rynku pracy dla których technologie te stwarzają nowe możliwości zatrudnienia. Stąd też konieczne jest podjęcie działań, które umożliwią wyrównanie szans bezrobotnych niepełnosprawnych na aktualnym rynku pracy.

Słowa kluczowe: ICT, Internet, niepełnosprawni, rynek pracy, aktywizacja zawodowa

Abstract:

The paper takes the subject of professional activation of disabled persons by the use of the information and communication technologies (ICT) in Poland in the years

2015–2017. The purpose of this publication is to identify the areas that require the implementation of new solutions to minimize disparities. The authors performed a comparative analysis. The results indicate a lack of requirements on the need to apply the ICTs in this area in recent years. As a result, the technological potential of the ICTs is not fully utilized. This fact weakness the position of disabled persons in the labour market. Therefore, it is necessary to undertake various actions that aim at levelling the employment opportunities for disabled persons.

Keywords: ICT, Internet, disabled, labour market, professional activation

Wprowadzenie

We współczesnej Polsce podejmuje się wiele działań mających na celu zwalczanie bezrobocia. Koncentrują się one również na grupie niepełnosprawnych – zarówno umysłowo, jak i fizycznie. Osoby te wymagają nierzadko stałej opieki i wsparcia ze strony otoczenia. Z tego powodu niejednokrotnie nie są w stanie spełnić wymagań, jakie stawia przed nimi rynek pracy. Ze względu na fakt, iż w grupie tej odsetek niezatrudnionych wciąż pozostaje znaczący, szczególnie ważne jest podjęcie działań aktywizujących zawodowo. Aktualne metody umożliwiają niepełnosprawnym uczestnictwo w kursach, szkoleniach, wykładach, warsztatach czy praktykach zawodowych. Jednak nie wykorzystują one w pełni potencjału ludzkiego oraz możliwości stwarzanych przez nowoczesne technologie (np. Internet) powszechnie wykorzystywane na rynku pracy.

Do tej pory niewiele uwagi poświęcono wykorzystaniu ICT (technologii informacyjno-komunikacyjnych) w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych (oraz szans na zatrudnienie) tej marginalizowanej grupy społecznej. Brakuje także programów umożliwiających wdrożenie tego rodzaju szkoleń jako obowiązujących w instytucjach państwowych zwalczających bezrobocie (w celu minimalizowania nierówności rozwojowych pomiędzy poszczególnymi regionami Polski). Dlatego opracowano analizę, dzięki której możliwe stało się wskazanie konieczności wypracowania nowych rozwiązań w podnoszeniu kompetencji wśród bezrobotnych z upośledzeniem fizycznym/umysłowym. W ni-

niejszym artykule autor skupił się na Internecie z tego względu, że jest to narzędzie, które pozwala wyrównywać szanse. Przykładem są zawody informatyczne, które coraz częściej wykonywane są w systemie pracy z domu. Firmom pozwala to zaoszczędzić środków na przestrzeni biurowej, a pracownikowi czas. W takim systemie osoba niepełnosprawna np. ruchowo, a będąca fachowcem w danej dziedzinie może się odnaleźć.

W pierwszym rozdziale autor przedstawił podstawowe zagadnienia przybliżające zjawisko Internetu, które obejmuje definicje oraz funkcje tej technologii. Na podstawie tego materiału w kolejnych rozdziałach określono znaczenie Internetu dla aktualnego rynku pracy w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych. W dalszej części pracy wskazano nowe możliwości, jakie niesie z sobą to narzędzie dla osób z różnego rodzaju dysfunkcjami. Natomiast w ostatniej części artykułu zaprezentowano analizę przybliżającą metody aktywizacji zawodowej z wykorzystaniem ICT na szczeblu instytucji państwowych, takich jak Wojewódzkie Urzędy Pracy (WUP) czy Powiatowe Urzędy Pracy (PUP).

Internet w światowej gospodarce

Od zarania dziejów człowiek wytwarzał narzędzia, umożliwiające mu skuteczną adaptację do zmieniającego się środowiska¹. Z biegiem lat stopień ich skomplikowania wzrastał pozwalając na wytworzenie wszelkiego rodzaju nowoczesnych technologii – w tym informatycznych oraz mediów². Obecnie powszechnie wykorzystuje się tzw. *nowe media* cechujące się między innymi interaktywnością. Zaliczamy do nich Internet³. Definiowany jest on jako „sieć łącząca wiele innych się-

¹ K. A. Kaszycka, *Pochodzenie i ewolucja człowieka*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych” 2009, nr 58 (3–4), s. 559–570.

² Ł. Łysik, P. Machura, *Rola i znaczenie technologii mobilnych w codziennym życiu człowieka XXI wieku*, „Media i Społeczeństwo” 2014, nr 4, s. 15–26.

³ M. Szpunar, *Czym są nowe media – próba konceptualizacji*, „Studia Medioznawcze” 2008, nr 4 (35), s. 31–40.

ci korzystających z protokołu TCP/IP (ang. *Transmission Control Protocol/Internet Protocol*), połączonych za pośrednictwem bram i korzystających ze wspólnej przestrzeni adresowej”⁴. Internet wspiera kształtowanie wielu sfer życia codziennego i jako „ogólnoświatowa sieć komputerowa” stanowi łącznik między ludźmi z całego globu⁵. Badaczka Natalia Walter wyróżnia kilka funkcji pełnionych przez to narzędzie: informacyjną, interpretacyjną, socjalizacyjną oraz rozrywkową. Ponadto uczestniczy ono w kreowaniu światowej gospodarki⁶.

Zmiany społeczno-gospodarcze na przełomie XX i XXI wieku doprowadziły do tzw. rewolucji informatycznej. W konsekwencji człowiek zyskał dostęp do technologii informacyjnych oraz nowych form komunikacji, które przyczyniły się do przekształceń ekonomicznych⁷. Marek Kęsy zauważa, że postępująca informatyzacja odwróciła uwagę od dóbr materialnych na rzecz informacji oraz wiedzy jako nowych czynników kształtujących współczesną gospodarkę⁸. Paweł Dziekański uzupełnia tę tezę sugerując, iż informacja stała się „podstawową kategorią ekonomiczną” a wykorzystanie Internetu jako jej nośnika jest kluczowe dla dzisiejszego społeczeństwa⁹. Podobną opinię wyraża Magdalena Rosińska zauważając, że informacja oraz Internet pozwoliły na kontrolowanie kapitału przedsiębiorców na odległość, poprzez wykorzystywanie systemów informatycznych czy powstanie nowych specjalizacji/profesji zajmujących się gromadzeniem istot-

⁴ T. Goban-Klas, *Społeczeństwo medialne*, op. cit., s.156, „WSiP” 2005, Warszawa.

⁵ A. Błachnio, *Przegląd wybranych badań nad wpływem Internetu na dobrostan psychiczny i kontakty społeczne użytkowników*, „Psychologia Społeczna” 2007, tom 2, nr 3–4 (5), s. 225.

⁶ E. Badzińska, *Media interaktywne warunkiem skutecznej komunikacji społecznej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2013, nr 35, s. 24–40.

⁷ M. Leszczyńska, *Współczesny model rozwoju społecznego z perspektywy rewolucji informacyjnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2011, nr 23, s. 125–134.

⁸ M. Kęsy, *Społeczeństwo informacyjne w rozwoju cywilizacyjnym ludzkości*, „Dydaktyka Informatyki” 2011, nr 6, s. 74–92.

⁹ P. Dziekański, *Informacja jako dobro ekonomiczne będące źródłem przewagi konkurencyjnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2012, nr 24, s. 387.

nych z perspektywy ekonomicznej informacji¹⁰. Zdaniem Joanny Kos-Łabędowicz i Sylwii Talar sieć stanowi nieodłączny element struktury współczesnych przedsiębiorstw umożliwiającą (dzięki łatwemu dostępowi do informacji) globalizację przemysłu i likwidowanie nierówności rozwojowych. Najnowsze trendy w globalnej gospodarce wywierają bezpośredni wpływ na realia społeczno-ekonomiczne w Polsce (w tym na politykę zatrudnienia), co z kolei decyduje o sytuacji podmiotów obecnych na rynku pracy do których zaliczamy także osoby niepełnosprawne¹¹.

Internet w Polskiej gospodarce

Ewa Ziemba i Tomasz Eisenbaradt wskazują, iż transformacje będące wynikiem rewolucji informacyjno-technologicznej na przełomie XX i XXI wieku objęły swym zasięgiem fundamentalne sfery naszego funkcjonowania: min. prawo, zarządzanie, edukację, szeroko rozumiany handel i medycynę¹². Aktualnie technologie informacyjno-komunikacyjne stanowią podstawową infrastrukturę małych, średnich i dużych przedsiębiorstw/institucji publicznych oraz społeczeństw jako takich¹³. Są one połączeniem nowopowstałych gałęzi z branży informatycznej i obejmują swym zasięgiem wszelkie usługi z nią związane – od tworzenia hardware'u po serwisy sprzętu czy oprogramowania¹⁴. Ze względu na to jak dużą rolę odgrywa Internet/technologie in-

¹⁰ M. Rosińska, *Przemiany w gospodarce światowej z perspektywy przedsiębiorstwa – fazy rozwoju kapitalizmu i ich konsekwencje dla podmiotów gospodarczych*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 2007, nr 209, s. 331–342.

¹¹ J. Kos-Łabędowicz, S. Talar, *Rola Internetu w procesie konwergencji rozwojowej współczesnej gospodarki światowej*, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 170, s. 168–189.

¹² E. Ziemba, T. Eisenbaradt, *Technologie informacyjno-komunikacyjne determinantą przemiany kulturowej człowieka oraz transformacji społecznych, biznesowych i gospodarczych*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 100, s. 159–170.

¹³ M. Kisilowski, K. Urbaniak, *Wykorzystanie technologii informacyjnych w zarządzaniu publicznym w Polsce*, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 169, s. 63–78.

¹⁴ I. Orzoł, *Znaczenie współczesnych technologii informacyjnych w zarządzaniu polskimi przedsiębiorstwami*, Konferencja Innowacje w Zarządzaniu i Inżynierii Produkcji, Zakopane 2010.

formatyczne w kształtowaniu struktur społeczno-gospodarczych na świecie powstał nowy model gospodarki.

Magdalena Tusińska wskazuje, że innowacyjny model gospodarki opartej na wiedzy (tzw. gospodarki informacyjnej) jest determinantą wysokiego zaawansowania rozwoju społeczno-ekonomicznego danego regionu. Zakłada on min. powszechne wykorzystanie technik informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz nowych metod organizowania produkcji¹⁵. Jeśli chodzi o działalność biznesową Izabela Orzoł podaje, że technologie informacyjne w firmach spełniają rolę usługową i innowacyjną. Ich wdrożenie natomiast wymaga przekształceń w sposobie zarządzania i produkcji (automatyzacja procesów technologicznych, redukcja kosztów – w tym zatrudnienia fizycznych pracowników)¹⁶. Ewa Oleksiejczuk i Anna Oleksiejczuk sugerują, że systemy informatyczne (Internet) dostarczają firmom narzędzi usprawniających działalność biznesową poprzez przyspieszenie i usprawnienie procesu dostosowywania się do nowych trendów gospodarczych – nie tylko w kontekście infrastruktury. Internet wykorzystuje się powszechnie do różnorodnych zadań¹⁷. Za jego pośrednictwem firmy, instytucje publiczne/urzędnicy i osoby indywidualne tworzą strony www, korzystają z usług multimedialnych, prowadzą tele-, audio- czy wideo-konferencje, zarządzają giełdą internetową oraz bankowością elektroniczną czy wymieniają informacje za pomocą komunikatorów (maile, portale społecznościowe, fora internetowe)¹⁸. Poza tym Internet traktowany jest także jako wysoce lukratywny (niskie koszty, szybki przesył danych) kanał dystrybucji. Umożliwia on skierowanie precyzyjnie wyselekcjonowanych treści do konkretnego grona odbiorców/klientów firmy. Zwiększa to szanse przedsiębiorstwa na sukces – zwiła-

¹⁵ M. Tusińska, *Polska gospodarka w drodze do współczesnej granicy technologicznej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2011, nr 19, s. 151–161.

¹⁶ I. Orzoł, op. cit.

¹⁷ E. Oleksiejczuk, A. Oleksiejczuk, *Rola technologii informacyjnej w zarządzaniu oraz jej wpływ na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego*, „Przedsiębiorczość – Edukacja” 2009, nr 5, s. 57–68.

¹⁸ N. Walter, *Obszary edukacyjnych zastosowań Internetu*, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 23, s. 217–228.

szcza, gdy klient ma możliwość zawarcia transakcji on-line bez wychodzenia z domu¹⁹. Proces adaptacji do owego modelu gospodarczego wymaga też zmian w relacjach międzyludzkich i wyznaczenia nowych obowiązków dla pracowników, co doprowadziło do powstania wielu nowoczesnych zawodów stwarzających możliwości także dla osób bezrobotnych, wykluczonych zagrożeniem społecznym.

Internet w pracy – wpływ ICT oraz systemów informatycznych na Polski rynek pracy

Postępująca globalizacja oraz szybki rozwój technologii przyczyniły się do licznych zmian na współczesnym rynku pracy²⁰. Należy do nich między innymi nowy wzorzec zatrudnienia polegający na odejściu od stałej pracy, zapewnianej pracownikowi od ukończenia szkoły średniej do emerytury i upowszechnieniu się umów krótkoterminowych, niegwarantujących odpowiedniego zaplecza socjalnego²¹. Teresa Chirkowska-Smolak i Jarosław Grobelny wskazują, że rezultatem tych przemian jest pogłębiające się bezrobocie, które wedle autorów dotyczy w szczególności młodych dorosłych oraz niepełnosprawnych²². W literaturze przedmiotu pojawiają się pojęcia takie jak „bezrobocie technologiczne”, które wynika z automatyzacji w wielu branżach przemysłu. Automatyzacja ta polega na zastąpieniu pracy rąk ludzkich m.in. pracą maszyn, systemów informatycznych i e-usług²³.

¹⁹ Z. Buchalski, *Rola nowoczesnych technologii internetowych w kreowaniu działalności biznesowej*, „Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą: Studia i Materiały” 2011, nr 56, s. 15–27.

²⁰ M. Makuch, *Współczesny rynek pracy. Zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wrocław 2014.

²¹ K. Zamorska, *Wartości polityki społecznej w zderzeniu ze zmianami w obszarze pracy*, [w:] *Współczesny rynek pracy. Zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wrocław 2014.

²² T. Chirkowska-Smolak, J. Grobelny, *Człowiek na rynku pracy Wyzwania i zagrożenia*, Kraków 2015.

²³ D. Batorski, *Wpływ nowych technologii na rynek pracy – pozycja użytkowników i bezrobocie technologiczne*, [w:] *Warunki życia gospodarstw domowych*, „Diagnoza Społeczna. Warunki i Jakość Życia Polaków” 2015, s. 186–200.

Zjawisko to ma również konsekwencje społeczne – przyśpieszenie tempa życia współczesnych ludzi, wzrost niepewności co do przyszłości oraz konieczność regularnego podejmowania działań aktywizujących zawodowo to tylko niektóre z nich²⁴.

Jednakże mimo utrwalenia się zjawiska bezrobocia i pojawienia się jego nowych form te same procesy stwarzają też perspektywy zawodowe dla społeczeństwa Polskiego. Dostosowanie się do zmiennych standardów gospodarczych na świecie przyczyniło się do powstania nowych tendencji na światowym i polskim rynku pracy. Wiele dawnych zawodów zostało zepchniętych do lamusa wymuszając przekwalifikowywanie się wśród pracowników zagrożonych utratą pracy. Nina Stępnicka wskazuje na kilka nowych trendów, które zyskują obecnie duże znaczenie na rynku pracy. Pierwszym z nich jest *home sourcing*. Autorka powołuje się na przytoczoną w tekście definicję K. Rybińskiego, wedle której jest to „strategia, w ramach której produkcja lub usługi są wykonywane na rzecz danej firmy przez jej pracowników lub współpracowników w ich miejscu zamieszkania”. Innym zjawiskiem jest z kolei *coworking* – dotyczy osób nazywanych *freelancerami*. W praktyce polega na tym, iż grupa osób aktywnych zawodowo (świadczących różnego rodzaju usługi) spotyka się wspólnie, poszerzając sieć swoich kontaktów, aby wykonywać swoją pracę w konkretnym miejscu. Taka forma organizacji pracy umożliwia zwiększenie wydajności poprzez kooperację specjalistów z różnych pokrewnych dziedzin i wymianę informacji oraz doświadczeń. Istotne jest także zjawisko „orkiestracji”, którego sednem jest „podłączenie do zdolności i kompetencji dostawców, co wyklucza konieczność dysponowania nimi u siebie”. W rezultacie firmy – zarówno stacjonarne, jak i pracujące online – mają możliwość zaoszczędzenia na kosztach zatrudnienia czy restrukturyzacji. Pracodawca może wykorzystać w ten sposób potencjał przedsiębiorstw, znajdujących się w dogodnej lokalizacji i na preferencyjnych warunkach kupować świadczone przez nich usługi spedycji, PR-u czy nawet pracy fizycznej. Wiele osób zakłada

²⁴ K. Zamorska, op. cit.

w ten sposób działalność na skalę międzynarodową bez konieczności posiadania siedziby, pracowników, czy własnych materiałów produkcyjnych i dostawców²⁵. Wszystkie te innowacyjne nurty pozwoliły na wykształcenie się nowych zawodów. Teresa Chirkowska-Smolak i Jarosław Grobelny wskazują, że coraz ważniejszą rolę na rynku pracy odgrywa szeroko rozumiana elastyczność. Odnosi się ona zarówno do form zatrudnienia, sposobu świadczenia usług przez firmy, jak i kompetencji oraz możliwości potencjalnych pracowników²⁶. Karolina Oleksa zalicza do nowopowstałych zawodów między innymi: webmasterów zajmujących się tworzeniem, przekształcaniem i wykonywaniem stron WWW, brokerów informacji, których zadaniem jest gromadzenie istotnych dla przedsiębiorców danych, czy dydaktyków medialnych tworzących i upowszechniających aplikacje mobilne wykorzystywane powszechnie do nauki²⁷.

Obecność technologii na rynku pracy – poza zagrożeniami i możliwościami – wymaga też udzielenia odpowiedzi na pytanie o to, jaki jest ich wpływ na szansę zatrudnienia dla potencjalnego pracownika. Praca, w ujęciu usług wykonywanych na rzecz pracodawcy (w tym praca zarobkowa), stanowi niezwykle ważną sferę życia człowieka. Katarzyna Zamorska powołując się na Edmunda S. Phelps'a sugeruje, że praca kreuje tożsamość człowieka a jej pozbawienie może prowadzić do poczucia bezradności czy do wykluczenia społecznego, spowodowanego m. in. niskim statusem materialnym. Stąd też aktywizacja zawodowa jest niezwykle ważna również z perspektywy społecznej²⁸. Dominik Batorski w przeprowadzonej przez siebie analizie zauważa, iż Internet stanowi nie tylko środowisko pracy wielu osób indywidualnych i firm, ale wywiera też wpływ na wskaźniki zatrud-

²⁵ N. Stępnicka, *Internet i nowoczesne technologie w kształtowaniu nowych trendów na rynku pracy*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 110, s. 123–130.

²⁶ T. Chirkowska-Smolak, J. Grobelny, op. cit.

²⁷ K. Oleksa, *Trendy i innowacje na rynku pracy a świadome przygotowywanie się studentów do wyzwań zawodowych*, [w:] T. Chirkowska-Smolak, J. Grobelny (red.), *Człowiek na rynku pracy Wyzwania i zagrożenia*, Kraków 2015.

²⁸ K. Zamorska, op. cit.

nienia. Spowodowane jest to min. faktem, iż coraz częściej przedsiębiorcy umieszczają oferty pracy w sieci – na przykład na stronach internetowych swoich firm. Autor dla przykładu podaje statystyki zgodnie z którymi wśród osób biernych zawodowo w roku 2013, ale korzystających z sieci zatrudnionych zostało aż 27%. Natomiast w gronie osób niekorzystających z sieci zatrudnionych zostało 10%²⁹.

Analizując funkcje spełniane przez Internet/technologie informacyjne w światowej gospodarce, zmiany jakie zaszły na lokalnym rynku pracy (zarówno dla samych przedsiębiorców, jak i pracowników) oraz rolę pracy w życiu człowieka nie sposób nie zauważyć konieczności włączenia nowoczesnych mediów (Internetu) w proces aktywizacji zawodowej, służącej zwalczaniu pogłębiającego się bezrobocia technologicznego. Stąd też w następnym rozdziale przeanalizowano metody, jakie stosuje się w celu zwiększenia szansy na zatrudnienie osób niepełnosprawnych, by przekonać się, czy są one dostosowane do współczesnych realiów gospodarczych i wymogów aktualnego rynku pracy.

Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych w Polsce

Joanna Kałkowska wskazuje, iż jedną z konsekwencji GOW (Gospodarki Opartej na Wiedzy) jest wzrost znaczenia kapitału ludzkiego w procesach gospodarczych. Przez pojęcie „kapitału ludzkiego” rozumie się „zasób możliwości, zdolności, wiedzy, umiejętności, motywacji i zaangażowania obecny w człowieku”. Do właściwości kapitału ludzkiego należy między innymi nierozzerwalność z daną osobą oraz możliwość jego powiększania poprzez inwestowanie w rozwój człowieka³⁰. Tomasz Kijek zauważa, że aktywny wkład ze strony przedsiębiorców w rozwój oraz szkolenia pracowników przyczyniają się do pozyskania przez nich przewagi konkurencyjnej na wielu płaszczy-

²⁹ D. Batorski, op. cit.

³⁰ A. Zelek, G. Maniak, *Kapitał ludzki jako dźwignia innowacyjności i rozwoju firm w fazie startowej*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 110, s. 153.

znach (np. rynkowej)³¹. Wynika to z niewątpliwych zalet jakimi charakteryzuje się kapitał ludzki – rzadkości, braku możliwości imitacji czy braku substytutów (ponieważ nie ma dwóch takich samych osób o identycznych kompetencjach zawodowych, społecznych i tym podobnych). Stąd też jedną z konsekwencji GOW jest nacisk na aktywizację zawodową nie tylko osób zdrowych, ale i niepełnosprawnych – jako posiadających potencjał rozwojowy wspomagający procesy gospodarcze³². Pod pojęciem aktywizacji zawodowej rozumie się działania mające na celu stworzenie warunków rozwoju, form wsparcia, pomocy w aktywnym poszukiwaniu zatrudnienia – a wreszcie podjęcie pracy i utrzymanie jej przez osoby bezrobotne³³.

W przypadku osób niepełnosprawnych szczególnie istotne wydaje się zrozumienie odmienności oraz potrzeb tej grupy społecznej w celu dostosowania działań aktywizujących do jej możliwości. Daria Becker-Pestka wskazuje, iż osoby te napotykają na liczne bariery zawodowe oraz społeczne, wiążące się nierzadko z wykluczeniem ich z przestrzeni wspólnej właśnie z powodu dysfunkcji³⁴. Z kolei Tomasz Buchwald zauważa, że wysoki stopień bezrobocia w tej heterogenicznej grupie wynika też z braku odpowiedniego wykształcenia, ubóstwa oraz nieporadności życiowej. Z jednej strony zatem aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych wymaga licznych zmian w polityce społecznej, z drugiej – zaangażowania ze strony samych niepełno-

³¹ T. Kijek, *Kapitał ludzki jako źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa*, [w:] *Ekonomiczne i społeczne aspekty funkcjonowania współczesnego rynku pracy*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 110, s. 29–35.

³² J. Kałkowska, W. Migas, D. Nadolna, H. Włodarkiewicz-Klimek, *Koncepcja modelu kształtowania kierunków i treści kształcenia na uczelniach wyższych w kontekście potrzeb rynku pracy*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 111, s. 129–138.

³³ Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej, *Praca i integracja społeczna osób niepełnosprawnych w województwie małopolskim*, Kraków 2011.

³⁴ D. Becker-Pestka, *Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych – problemy i wyzwania*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2012, nr 4, s. 29–50.

sprawnych³⁵. Badacze są jednak zgodni co do tego, iż w ostatnich latach nastąpiła poprawa sytuacji tych osób na polskim rynku pracy. Daria Becker-Pestka wskazuje, że obecne regulacje prawne dotyczące niepełnosprawnych, zasoby finansowe z PFRON oraz aktywność różnego rodzaju instytucji i stowarzyszeń działających na rzecz osób niepełnosprawnych w Polsce pozwoliły na usunięcie wielu dotychczasowych trudności finansowych związanych z zatrudnieniem³⁶. Natomiast Tomasz Buchwald zwraca uwagę, że programy aktywizujące zawodowo/społecznie ułatwiają osobom chorym zaakceptowanie własnych ograniczeń i skupienie się na pozostałych możliwościach, motywując do podjęcia się stałej pracy³⁷.

Działania na rzecz niepełnosprawnych o których była mowa powyżej mają dwojaką naturę. Obejmują praktyki o charakterze systemowym, gdzie różnego rodzaju instytucje wspierające osoby niepełnosprawne podejmują współpracę z potencjalnymi pracodawcami oraz indywidualnym (jednostkowym) – skierowanym na rozwój osobisty danej osoby poprzez podnoszenie jej kwalifikacji.

Rozwiązania systemowe

W ich przypadku istotną rolę odgrywa wkład Państwa oraz polityki międzynarodowej. Dostrzegamy go na kilku poziomach: prawnym, ekonomicznym i społecznym. Z perspektywy prawnej osoby niepełnosprawne wspiera się poprzez ustawowe regulacje, takie jak na przykład ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (nowelizacja z dnia 28.11.2014 r.), która zapewnia chorym min. prawo do dodatkowych urlopów, przerw w pracy czy godziwego wynagrodzenia³⁸ oraz

³⁵ T. Buchwald, *Osoby niepełnosprawne i ich aktywizacja zawodowa na otwartym rynku pracy a polityka społeczna w Polsce*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr 2, s. 74–94.

³⁶ D. Becker-Pestka, op. cit.

³⁷ T. Buchwald, op. cit.

³⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych gwarantująca równość szans zawodowych, niedyskryminację społeczną, poszanowanie przyrodzonej godności czy prawo do zachowania tożsamości³⁹, a także Kodeks pracy zapewniający m. in. prawo do równości warunków zatrudnienia⁴⁰. Na płaszczyźnie ekonomicznej przedsiębiorców i chorych wspiera między innymi system PFRON (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) dzięki któremu pracodawcy mogą uzyskać aż do 75% zwrotu kwoty łożonej na wynagrodzenie pracownika. Wysokość zwrotu uzależniona jest od tego czy pracownik zatrudniany jest w zakładzie chronionym, czy na otwartym rynku pracy oraz od stopnia niepełnosprawności⁴¹. Katarzyna Styk uzupełnia te informacje wyróżniając konkretne formy wsparcia dla pracodawców, do których należy: zwolnienie z obowiązkowych wpłat na PFRON, zwrot kosztów przystosowania stanowiska osoby niepełnosprawnej, zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej, zwrot kosztów szkolenia pracownika niepełnosprawnego czy zwrot kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy oraz szkolenia pracownika pomagającego. Ponadto polityka państwowa wspiera też osoby niepełnosprawne, które decydują się na założenie własnej działalności gospodarczej czy rolniczej. Wsparcie to polega na dofinansowaniu do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na działalność gospodarczą, przyznaniu środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej czy rolniczej (gdzie maksymalna wysokość pomocy wynosi piętnastokrotność przeciętnego wynagrodzenia, a w przypadku działalności rolniczej nie może przekroczyć 15 000 euro) oraz na przykład refundacji z PFRON obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne, chorobowe, macierzyńskie

³⁹ Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Dz. U. z dnia 25 października 2012 r., poz. 1169.

⁴⁰ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz. U. 1974, nr 24, poz. 141.

⁴¹ D. Pietrzak, *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością* [w]: D. Kukła, Ł. Bednarczyk (red.), *Poradnictwo zawodowe dla osób z grupy szczególnego ryzyka: wybrane aspekty*, Warszawa 2010.

czy emerytalno-rentowe⁴². Patrycja Maliszewska zauważa, że w latach 2007–2013 zwiększono dostępność środków finansowych z funduszy strukturalnych, programów krajowych oraz różnorodnych inicjatyw i grantów mających za zadanie rozwijanie kapitału ludzkiego. Pieniądze przeznaczone na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych pochodzą zarówno ze środków unijnych, jak i krajowych. Autorka wymienia jako znaczące programy takie jak Program Operacyjny Kapitał Ludzki. W ramach projektów regionalnych realizowanych za pomocą środków z owego projektu lokalne instytucje miały możliwość diagnozowania potrzeb osób niepełnosprawnych, organizacji wszelkiego rodzaju warsztatów i szkoleń mających na celu nabycie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy, pozyskania wsparcia specjalistów – w tym psychologów czy doradców zawodowych oraz uczestnictwa w programach aktywizacji zawodowej, wykorzystujących pośrednictwo pracy, staże, praktyki czy szkolenia zawodowe. Innym programem wsparcia był międzynarodowy Program Współpracy Transgranicznej (2007–2013), realizowany między wieloma krajami (Polską, Niemcami, Czechami, Litwą, Słowacją), gdzie organizacje pozarządowe miały możliwość pozyskania środków na swoje inicjatywy (w Polsce za pośrednictwem PFRON). Dofinansowanie przeznaczone zostało min. na rozwój doradztwa zawodowego, planowanie i wdrażanie indywidualnej drogi życiowej dla bezrobotnych niepełnosprawnych, prowadzenie pośrednictwa pracy czy społeczno-prawnego⁴³. Natomiast na poziomie społecznym Państwo wspiera osoby niepełnosprawne poprzez tworzenie miejsc odpowiedzialnych za aktywizację zawodową. Zaliczamy do nich Wojewódzkie i Powiatowe

⁴² K. Styk, *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych w Polsce w świetle realizacji postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*, Ekspertyza opracowana na potrzeby projektu „W stronę skutecznego modelu partycypacji obywatelskiej” realizowanego w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG, http://wrzos.org.pl/download/opracowanie_konwencja.pdf [dostęp: 1.01.2017].

⁴³ P. Maliszewska, *Programy, projekty, fundusze, czyli słów kilka o finansowaniu integracji zawodowej osób niepełnosprawnych*, [w:] *Zawodowa integracja oraz udział w rynku pracy osób niepełnosprawnych*, „Socius” 2009, nr 2, s. 21–24.

we Urzędy Pracy (których rolą jest zrzeszanie, informowanie i angażowanie bezrobotnych w pozyskiwanie pracy oraz współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami czy instytucjami o podobnym charakterze), a także Ochotnicze Hufce Pracy wspierające młodzież w poszukiwaniu zatrudnienia. Istnieją także niepubliczne organizacje, takie jak agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe czy związki zawodowe⁴⁴. Na potrzeby niniejszej analizy autor skupia się jednakże na organizacjach państwowych, z wyłączeniem OHP (którego działalność na rzecz młodzieży stanowi odrębne zagadnienie).

Dokonany przegląd literatury wskazuje zatem, że na poziomie krajowym istnieje wiele różnorodnych form wsparcia (głównie finansowego) dla lokalnych jednostek odpowiedzialnych za zwalczanie bezrobocia. Jednocześnie zauważalny jest brak jednolitych programów, które narzucałyby wykorzystywanie technik ICT do aktywizacji zawodowej. Prześledzenie jak udzielane przez Państwo Polskie wsparcie przekłada się na rzeczywiste kompetencje osób niepełnosprawnych z zakresu ICT wymaga zbadania czy instytucje takie jak WUP czy PUP oferują odpowiednie szkolenia z tego zakresu i na ile są one przystosowane do wymogów GOW, a więc w jakim stopniu wykorzystują potencjał Internetu/komputerów.

Rozwiązania indywidualne

Formy aktywizacji zawodowej z których mogą korzystać osoby niepełnosprawne regulowane są przez ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁴⁵. Należą do nich na przykład staże, szkolenia, prace interwencyjne a także

⁴⁴ Ł. Arendt, A. Hryniewicka, I. Kukulak-Dolata, B. Rokicki, *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, Publikacja w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”, 2012.

⁴⁵ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy 2014, Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Dz. U. z 2004 r., nr 99, poz. 1001.

środki na podjęcie działalności gospodarczej/rolniczej⁴⁶. Ogólnym zadaniem szkoleń/staży jest wykorzystywanie doświadczenia zawodowego i życiowego osoby bezrobotnej (w tym bezrobotnych niepełnosprawnych) oraz wiedzy i umiejętności zdobytych w trakcie szkoleń/staży w celu przyswojenia nowych kompetencji zawodowych/społecznych⁴⁷. Przedstawiciele Wojewódzkich i Powiatowych Urzędów Pracy w Polsce, korzystając ze środków pochodzących z PFRON oraz wspomnianych programów w latach 2009–2010, jako najważniejsze obszary swoich działań w ramach aktywizacji zawodowej wskazują projekty odpłatnych staży, stypendiów a także poradnictwa zawodowego dla niepełnosprawnych oraz wsparcia rehabilitacyjnego⁴⁸. W celu sprawdzenia treści szkoleń/staży oferowanych niepełnosprawnym przeanalizowano rodzaje projektów krajowych, a także tych realizowanych przez WUP-y oraz przez PUP-y na terenach miast wojewódzkich w Polsce. Następnie wyszczególniono te, które kierowane są do osób niepełnosprawnych i zbadano (poprzez przegląd informacji zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych WUP, PUP) czy podnoszą one kompetencje bezrobotnych (niepełnosprawnych) w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjnych/informatycznych. W niniejszej analizie pod uwagę wzięto inicjatywy planowane na lata 2015–2017 w celu uzyskania możliwie najświeższych danych.

Na poziomie polityki krajowej w roku 2014 opracowano plan przewidywany do realizacji w latach 2015–2017 w ramach Krajowego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia, którego misją jest podjęcie działań mających ograniczyć ogólną stopę bezrobocia i wesprzeć czynną aktywizację zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społeczno-zawodowym. Zgodnie z założeniami programu przewidywane efekty to: zwiększenie wydajności w zarządzaniu rynkiem pracy oraz zwięk-

⁴⁶ Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej, 2011.

⁴⁷ Ż. Jaworska, *Metody aktywizujące jako sposób podniesienia jakości i skuteczności szkoleń*, [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, Wrocław 2014.

⁴⁸ Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej, 2011.

szenie adaptacyjności. W przypadku osób niepełnosprawnych Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zamierza powziąć kilka kroków.

Pierwszym z nich jest promowanie praktyk oraz podnoszenie wiedzy z zakresu dostępności, projektowania uniwersalnego i zarządzania różnorodnością w miejscu pracy poprzez spotkania grupowe czy konferencje oraz pozostałe, niesprecyzowane w dokumencie czynności⁴⁹.

Innym zadaniem uwzględnionym w projekcie jest szkolenie dotyczące zatrudniania osób niepełnosprawnych w administracji publicznej. Ma ono doprowadzić do zwiększenia liczby osób z różnymi dysfunkcjami w tym sektorze (przede wszystkim na poziomie samorządowym) oraz podnieść wiedzę z zakresu rehabilitacji zawodowej. Kierowane jest ono do 1000 pracowników tego obszaru gospodarki⁵⁰.

Partycypuje się także promocję i wdrażanie krajowych i ponadregionalnych rozwiązań z zakresu aktywizacji zawodowej oraz integracji społecznej osób niepełnosprawnych z rzadko występującymi deficytami oraz będących w wyjątkowo trudnej sytuacji społecznej. Realizacja tych zadań odbywać się ma poprzez kontynuację projektów w ramach funduszy unijnych i obejmować między innymi staże w administracji publicznej (dzięki którym przewiduje się poprawę wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy), wsparcie środowiska osób chorych na terenach małomiastek i wiejskich czy opracowanie ramowych wytycznych w zakresie projektowania i przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach.

Liczba osób dla których przewiduje się ten rodzaj wsparcia uzależniona jest od formy projektu i wynosi odpowiednio:

- 1600 osób niepełnosprawnych ruchowo dla których przewiduje się pomoc poprzez wspomniane wyżej działania,

⁴⁹ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, art. 3 ust. 1., Dz.U. z 2015 r., poz. 149 i 357.

⁵⁰ Ibidem.

- 2000 osób w ramach wsparcia dla niepełnosprawnych z obszarów pod i poza miejskich,
- 200 osób dla których przewiduje się udział w stażu finansowanym ze środków unijnych w ramach inicjatywy Projektu Operacyjnego Kapitał Ludzki w administracji publicznej,
- 375 osób objętych ma zostać wsparciem dla osób z rzadko występującymi niepełnosprawnościami i niektórymi niepełnosprawnościami sprzężonymi w wieku 45+,
- 500 osób, którym zapewnione zostanie wsparcie kierowane dla osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/lub niepełnosprawnościami sprzężonymi) oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego.

Instytucją odpowiedzialną za wykonanie założeń powyższego programu jest PFRON⁵¹.

Następnym rodzajem programu obejmującego osoby z dysfunkcjami jest pomoc w uzyskaniu wykształcenia wyższego. Ma ona na celu eliminowanie społecznych nierówności oraz zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na krajowym rynku pracy. Odbywa się w ramach inicjatywy „Aktywny samorząd” – *Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym* ze środków PFRON (pokrycie kosztów związanych z kształceniem). Uczestnictwem w programie ma zostać objętych corocznie około 16 tysięcy osób. Poza tym plan zakłada kontynuowanie projektów ogólnokrajowych oraz unijnych zapoczątkowanych w poprzednich latach oraz utrzymanie dotychczasowych form wsparcia udzielanych np. przez PFRON. W dokumencie brak natomiast szczegółowych informacji odnośnie tego w jakim stopniu niniejsze projekty wykorzystują technologie informacyjno-informatyczne, stąd też ocena adekwatności do wymagań GOW na poziomie krajowym nie jest możliwa w ramach tej analizy⁵².

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

Aby zgłębić zagadnienie podjęto próbę prześledzenia działalności związanej ze szkoleniami/stażami i innymi formami aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych z wykorzystaniem ICT na szczeblu WUP-ów w latach 2015–2017 poprzez przegląd informacji zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych owych instytucji. Analiza objęła WUP w 18 miastach wojewódzkich w Polsce.

Tabela 1. Szkolenia z zakresu technik ICT w latach 2015–2017 na terenie 18 miast Wojewódzkich w Polsce organizowane przez WUP i przeznaczone dla osób niepełnosprawnych (na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych WUP)

MIASTO	SZKOLENIE ICT (nazwa projektu, data realizacji, uczestnicy, inne)
BIAŁYSTOK	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
GORZÓW WIELKOPOLSKI	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
KRAKÓW	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
OLSZTYN	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
RZESZÓW	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
WARSZAWA	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
BYDGOSZCZ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
KATOWICE	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
LUBLIN	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
OPOLE	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
SZCZECIN	Projekt „E-pracownik – zawód XXI wieku”, brak danych, 150 beneficjentów (80% kobiet, 180 godzin grupowego poradnictwa zawodowego, 600 godzin indywidualnego doradztwa zawodowego, 2310 godzin szkoleń grupowych, 12 miesięcy e-learningowych szkoleń językowych), celem projektu było wyrównanie poziomu edukacyjnego i dysproporcji w dostępie do pracy (pomiędzy terenami wiejskimi, a miejskimi). Projekt obejmował pięć modułów szkoleniowych: zarządzanie czasem i organizacja pracy, nowoczesne technologie i systemy informacyjno-komunikacyjne, wybrane zawody przyszłości, prawo pracy, szkolenie językowe. Brak danych o niepełnosprawnych uczestnikach.

WROCŁAW	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
GDAŃSK	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
KIELCE	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
ŁÓDŹ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
POZNAŃ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
TORUŃ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
ZIELONA GÓRA	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronach internetowych WUP-ów oraz PUP-ów poszczególnych miast.

Ze względu na znaczące braki danych na temat szkoleń z wykorzystaniem ICT (przeznaczonych dla niepełnosprawnych) na oficjalnych stronach internetowych WUP-ów dokonano przeglądu szkoleń na niższym szczeblu – Powiatowych Urzędów Pracy. Analiza objęła dane z 18 powiatów na terenie Polski w latach 2015–2017.

Tabela 2. Szkolenia z zakresu technik ICT w latach 2015–2017 na terenie 18 miast Wojewódzkich w Polsce organizowane przez PUP i przeznaczone dla osób niepełnosprawnych (na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych wybranych PUP)

MIASTO	SZKOLENIE (nazwa projektu, data realizacji, uczestnicy, inne)
BIAŁYSTOK	Projekt „Razem przeciw ograniczeniom – współpraca zapewni pracę (II)”, daty realizacji: 1.05.2015–31.03.2016 oraz 1.01.2016–31.12.2016, łączna liczba osób objęta programem (na przełomie lat 2015/2016): 787 osób, w tym minimum 50 niepełnosprawnych uczestników. Projekt obejmował swym zasięgiem: refundację kosztów wyposażenia stanowisk pracy, organizację staży, prac interwencyjnych oraz szkoleń min. z grafiki komputerowej oraz grafiki komputerowej z marketingiem internetowym.
GORZÓW WIELKOPOLSKI	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
KRAKÓW	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
OLSZTYN	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH

RZESZÓW	<p>Kurs/Szkolenie „Obsługa sklepu internetowego”, 2016, czas trwania: około 120 godzin. Brak danych o uczestnikach (kurs dostępny dla niepełnosprawnych).</p> <p>Szkolenie „Excel rozszerzony od podstaw”, 2016, czas trwania: około 150 godzin. Brak danych o uczestnikach (dostępny dla niepełnosprawnych).</p> <p>„Szkolenie komputerowe rozszerzone od podstaw”, 2016, czas trwania: około 120 godzin. Brak informacji o uczestnikach (dostępny dla niepełnosprawnych).</p> <p>Szkolenie „Projektowanie przestrzenne z wykorzystaniem programów AutoCad, Autodesk Inventor”, 2016, czas trwania: około 200 godzin. Brak informacji o uczestnikach (dostępny dla niepełnosprawnych).</p> <p>„Grafika i animacja 2D w reklamie (Adobe Photoshop, Corel Draw, Adobe In Design)”, 2016, czas trwania: około 240 godzin. Brak informacji o uczestnikach (dostępny dla niepełnosprawnych).</p> <p>Brak danych na temat kursów dostępnych w latach 2015/2017.</p>
WARSZAWA	<p>Szkolenie „Przedsiębiorczość”, 2016, czas trwania: 42 h. Brak informacji o uczestnikach (dostępny dla niepełnosprawnych).</p> <p>Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych wraz z egzaminami uprawniającymi do uzyskania certyfikatu ECDL Standard, 2017, czas trwania: 150 h. Brak informacji o uczestnikach (dostępny dla niepełnosprawnych).</p>
BYDGOSZCZ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
KATOWICE	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
LUBLIN	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
OPOLE	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
SZCZECIN	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
WROCŁAW	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
GDAŃSK	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
KIELCE	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
ŁÓDŹ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
POZNAŃ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH

TORUŃ	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH
ZIELONA GÓRA	BRAK SZCZEGÓŁOWYCH DANYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronach internetowych WUP-ów oraz PUP-ów poszczególnych miast.

Wyniki

Niniejsza analiza wskazuje na obecność szkoleń z zakresu ICT dla bezrobotnych/niepełnosprawnych w latach 2015–2017 na obszarze czterech spośród osiemnastu miast wojewódzkich w Polsce na poziomie WUP-ów oraz PUP-ów łącznie. Ze względu na znaczącą liczbę powiatów w Polsce (314 powiatów oraz 66 miast na prawach powiatów) kryterium doboru poszczególnych PUP-ów stanowiła bliskość placówki wyższego szczebla (a zatem WUP-ów), która w założeniu autora powinna przekładać się na lepszą bezpośrednią komunikację pomiędzy przedstawicielami tychże, a co za tym idzie – weryfikację stopnia realizacji poszczególnych zadań. Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na oficjalnych stronach internetowych niniejszych instytucji jedynie około 22% z nich realizuje konkretne, gotowe już projekty szkoleń z zakresu ICT dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z tytułu bezrobocia (w tym niepełnosprawnych) na przełomie lat 2015–2017. Uzyskane rezultaty wskazują, iż potencjał ICT i niesione przezeń możliwości nie są wykorzystywane w stopniu, który pozwoliłby na ocenę ich wpływu na ogólny wskaźnik zatrudnienia niepełnosprawnych w branżach związanych z informatyzacją w badanych regionach. Z tego powodu konieczne jest podjęcie dalszych badań, które uwzględniłyby również pozostałe 362 powiaty na terenie Polski i tym samym pozwoliły na określenie całkowitej liczby szkoleń z zakresu ICT dla niepełnosprawnych realizowanych przez instytucje państwowe w latach 2015–2017 z uwzględnieniem placówek wspierających niepełnosprawną młodzież (OHP).

Wnioski

Wyniki pozwalają zwrócić uwagę na fakt, iż mimo wsparcia finansowego ze strony Państwa nie wszystkie WUP-y oraz PUP-y w Polsce decydują się na przygotowanie gotowych, bieżących programów szkoleń aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne z wykorzystaniem ICT, co w czasach głęboko postępującej informatyzacji wydaje się ograniczać potencjał osób poszukujących zatrudnienia. Niektóre WUP-y oraz PUP-y w Polsce oferują możliwość opłacenia szkoleń za proponowanych przez zainteresowanych. Jednakże badacze zwracają uwagę na fakt, iż osoby bezrobotne (zwłaszcza długotrwale bezrobotne oraz niepełnosprawne) często nie wykazują chęci do podnoszenia swoich kompetencji z powodu bezradności życiowej oraz zaniżonych standardów⁵³. Nasuwa to przypuszczenie, iż skuteczniejsze byłoby włączanie ich w gotowe programy szkoleniowe niż oczekiwanie, iż stworzą one własne rozwiązania.

Dyskusja

Grzegorz Borowski wskazuje, iż wiele się zmieniło na przestrzeni dziejów w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych. Z biegiem lat osoby te coraz skuteczniej włączano w przestrzeń społeczną umożliwiając im aktywne uczestnictwo w wielu codziennych czynnościach – od życia rodzinnego po pracę zarobkową. Jeszcze w ubiegłym stuleciu osoby dotknięte inwalidztwem angażowano w wykonywanie prac fizycznych w ramach takich zawodów jak na przykład: szwaczka czy garncarz. Dziś, w czasach informatyzacji i globalizacji przemysłu, na współczesnym rynku pracy prym wiodą zawody wykonywane w ramach sektora II i III krajowej gospodarki. W pierwszym przypadku w roku 2013 do najczęściej poszukiwanych pracowników zaliczano: sprzedawców i pokrewnych, robotników obróbki metali, mechaników maszyn i urządzeń, robotników budowlanych oraz kierowców i opera-

⁵³ T. Buchwald, op. cit.

torów pojazdów. W drugim: specjalistów ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych, pracowników usług osobistych, średniego personelu ds. biznesu i administracji czy specjalistów ds. ekonomicznych i zarządzania⁵⁴. Z powodu dużego odsetka osób z niskim wykształceniem wśród niepełnosprawnych najczęściej osoby te zatrudnia się jako pracowników fizycznych, co ma odzwierciedlenie w ofertach praktyk/staży i pracy dostępnych na stronach internetowych WUP-ów czy PUP-ów⁵⁵. Jest to szczególnie niekorzystne dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Stąd niezwykle ważne jest podnoszenie kompetencji tych osób w taki sposób, aby był on adekwatny nie tylko do możliwości fizycznych, ale też zapotrzebowania na rynku pracy – tak by zapewnić tej wykluczanej grupie społecznej równe szanse i możliwość zdobycia godziwego wynagrodzenia we wszystkich sektorach krajowej gospodarki.

Bibliografia:

- Arendt Ł., Hryniewicka A., Kukulak-Dolata I., Rokicki B., *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, Publikacja w ramach projektu *Koordinacja na rzecz aktywnej integracji*, 2012.
- Badzińska E., *Media interaktywne warunkiem skutecznej komunikacji społecznej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2013, nr 35, s. 24–40.
- Batorski D., *Wpływ nowych technologii na rynek pracy – pozycja użytkowników i bezrobocie technologiczne*, [w:] *Warunki życia gospodarstw domowych*, „Diagnoza Społeczna. Warunki i Jakość Życia Polaków” 2015, s. 186–200.
- Becker-Pestka D., *Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych – problemy i wyzwania*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2012, nr 4, s. 29–50.

⁵⁴ M. Kocór, A. Strzebońska, *Zapotrzebowanie na pracowników. Edukacja a rynek pracy*, Warszawa 2014.

⁵⁵ Zgodnie z danymi zawartymi [w:] E. Kryńska, *Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce i Unii Europejskiej*, Warszawa 2013 (Instytut Pracy i Spraw Socjalnych) wykształcenie wyższe i policealne w grupie osób niepełnosprawnych w roku 2009 posiadał co dziesiąty przedstawiciel tej grupy społecznej.

- Błachnio A., *Przegląd wybranych badań nad wpływem Internetu na dobrostan psychiczny i kontakty społeczne użytkowników*, „Psychologia Społeczna” 2007, tom 2, nr 3–4 (5), s. 225–233.
- Borowski G., *Sposoby wspierania osób niepełnosprawnych na przestrzeni dziejów – wybrane przykłady*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2012, nr 4, s. 89–120.
- Buchalski Z., *Rola nowoczesnych technologii internetowych w kreowaniu działalności biznesowej*, „Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą: Studia i Materiały” 2011, nr 56, s. 15–27.
- Buchwald T., *Osoby niepełnosprawne i ich aktywizacja zawodowa na otwartym rynku pracy a polityka społeczna w Polsce*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr 2, s. 74–94.
- Chirkowska-Smolak T., Grobelny J., *Człowiek na rynku pracy Wyzwania i zagrożenia*, Wyd. LIBRON, Kraków 2015.
- Dziekański P., *Informacja jako dobro ekonomiczne będące źródłem przewagi konkurencyjnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2012, nr 24, s. 387–403.
- Goban-Klas T., *Społeczeństwo medialne*, WSiP, Warszawa 2005.
- Jaworska Ż., *Metody aktywizujące jako sposób podniesienia jakości i skuteczności szkoleń*, [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, Wyd. Dobre Kadry Centrum badawczo-szkoleniowe Sp. z o.o., Wrocław 2014.
- Kałkowska J., Migas W., Nadolna D., Włodarkiewicz-Klimek H., *Koncepcja modelu kształtowania kierunków i treści kształcenia na uczelniach wyższych w kontekście potrzeb rynku pracy*, [w:] D. Kotlorz (red.), *Mikro- i makroekonomiczne aspekty rynku pracy w Polsce*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 111, s. 129–138.
- Kaszycka A. K., *Pochodzenie i ewolucja człowieka*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych” 2009, nr 58 (3–4), s. 559–570.
- Kęsy M., *Społeczeństwo informacyjne w rozwoju cywilizacyjnym ludzkości*, „Dydaktyka Informatyki” 2011, nr 6, s. 74–92.
- Kijek T., *Kapitał ludzki jako źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa w: Ekonomiczne i społeczne aspekty funkcjonowania współczesnego rynku pracy*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 110, s. 29–35.
- Kisilowski M., Urbaniak K., *Wykorzystanie technologii informacyjnych w zarządzaniu publicznym w Polsce*, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 169, s. 63–78.

- Kocór M., Strzebońska A., *Zapotrzebowanie na pracowników. Edukacja a rynek pracy*, Wyd. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2014.
- Kos-Łabędowicz J., Talar S., *Rola Internetu w procesie konwergencji rozwojowej współczesnej gospodarki światowej*, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 170, s. 168–189.
- Kryńska E., *Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce i Unii Europejskiej*, Wyd. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2013.
- Leszczyńska M., *Współczesny model rozwoju społecznego z perspektywy rewolucji informacyjnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2011, nr 23, s. 125–134.
- Łysik Ł., Machura P., *Rola i znaczenie technologii mobilnych w codziennym życiu człowieka XXI wieku*, „Media i Społeczeństwo” 2014, nr 4, s. 15–26.
- Makuch M., *Współczesny rynek pracy. Zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wyd. CEdu Sp. z o.o., Wrocław, 2014.
- Maliszewska P., *Programy, projekty, fundusze, czyli słów kilka o finansowaniu integracji zawodowej osób niepełnosprawnych*, [w:] *Zawodowa integracja oraz udział w rynku pracy osób niepełnosprawnych*, „Socius” 2009, nr 2, s. 21–24.
- Oleksa K., *Trendy i innowacje na rynku pracy a świadome przygotowywanie się studentów do wyzwań zawodowych*, [w:] T. Chirkowska-Smolak, J. Grobelny (red.), *Człowiek na rynku pracy. Wyzwania i zagrożenia*, Wyd. LIBRON, Kraków 2015.
- Oleksiejczuk E., Oleksiejczuk A., *Rola technologii informacyjnej w zarządzaniu oraz jej wpływ na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego*, „Przedsiębiorczość – Edukacja” 2009, nr 5, s. 57–68.
- Orzoł I., *Znaczenie współczesnych technologii informacyjnych w zarządzaniu polskimi przedsiębiorstwami*, Konferencja Innowacje w Zarządzaniu i Inżynierii Produkcji, Zakopane 2010.
- Pietrzak D., *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością*, [w:] *Poradnictwo zawodowe dla osób z grupy szczególnego ryzyka: wybrane aspekty*, Warszawa 2010.
- Rosińska M., *Przemiany w gospodarce światowej z perspektywy przedsiębiorstwa – fazy rozwoju kapitalizmu i ich konsekwencje dla podmiotów gospodarczych*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica” 2007, nr 209, s. 331–342.

- Stępnicka N., *Internet i nowoczesne technologie w kształtowaniu nowych trendów na rynku pracy*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 110, s. 123–130.
- Styk K., *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych w Polsce w świetle realizacji postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*, Ekspertyza opracowana na potrzeby projektu „W stronę skutecznego modelu partycypacji obywatelskiej”, realizowanego w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG, http://wrzos.org.pl/download/opracowanie_konwencja.pdf [dostęp: 1.01.2017].
- Szpunar M., *Czym są nowe media – próba konceptualizacji*, „Studia Medioznawcze”, 2008, nr 4 (35), s. 31–40.
- Tusińska M., *Polska gospodarka w drodze do współczesnej granicy technologicznej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2011, nr 19, s. 151–161.
- Walter N., *Obszary edukacyjnych zastosowań Internetu*, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 23, s. 217–228.
- Zamorska K., *Wartości polityki społecznej w zderzeniu ze zmianami w obszarze pracy*, [w:] M. Makuch (red.), *Współczesny rynek pracy. Zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wyd. CEdu Sp. z o.o., Wrocław 2014.
- Zelek A., Maniak G., *Kapitał Ludzki jako dźwignia innowacyjności i rozwoju firm w fazie startowej*, [w:] D. Kotlorz (red.), *Ekonomiczne i społeczne aspekty funkcjonowania współczesnego rynku pracy*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 110, s. 153.
- Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej, *Praca i integracja społeczna osób niepełnosprawnych w województwie małopolskim*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Kraków 2011.
- Ziemia E., Eisenhardt T., *Technologie informacyjno-komunikacyjne determinantą przemiany kulturowej człowieka oraz transformacji społecznych, biznesowych i gospodarczych*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 100, s. 159–170.